„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

ГЛАВНИ УРЕДНИК: ДР. БРАНКО МИХАЈЛОВИЋ. | ВЛАСНИК: СЛАВКО СВЕТ. МИЛЕТИЋ. | ОДГОВОРНИ УРЕДНИК: ЖИВКО ВУЛЕТИЋ.

БРОЈ 9. | У НОВОМ САДУ У ПЕТАК 18. ЈАНУАРА 1891. | ГОДИНА XXVI.

ПОБЕДА ЧЕШКОГ НАРОДА.

Има људи, којима не иде никако у главу, да може бити и таквих прилика у животу једног народа, у којима тај народ мора — хтео не хтео — одлучну политичку борбу водити било за очување, било да поврати отета му или изгубљена права. Тима је људима све право, што случајно силнији и моћнији раде према њиховом народу; па не само да им је право, него често и сами подмећу своја леђа, како би противницима народа свога олакшали посао. Ти људи као да не уму да мисле, као да никад нису у историју завирили, те као да не знају, да историја показује много, врло много више примера, да су народи долазили до својих права и слобода, што је тако морало бити, а никако, што би се једнима или другима прохтело, да народима дају права и слободе. Ти су људи највећа несрећа по народ један. Они се држе начела, да не треба ни „јао“ рећи, кад нас ко год удари, а камо ли још, да се тужимо и протестујемо. Срећа је само, што народ такве људе пре или после прозре, те их напусти и окрене им леђа. У том је често народ тако обазрив и при себи, да уме да устане и против најбољих негдашњих синова, ако само примети, да су ти синови његови „сити“ борбе, те напуштају бојно поље, па би хтели, да играју политике погађања и попуштања, без обзира, хоће ли и они други да се погађају и попуштају. Ти људи постају тада политички мртваци, а да би изгледало, да нису политички умрли, не силазе са политичког поља, већ раде и даље, али раде наопако, а тај свој рад омотавају пређашњим својим делима, зар да народ мисли, да и сада раде из чистог уверења и — родољубља. Но, као што рекосмо, народ може и такве своје синове да провиди, те онда хоће да устане не само против политике, наперене против његових права и слобода, већ и против тих својих синова. И ови тада са свим ружно прођу. Народ издржи у борби, а њима или се спомен са свим изгуби, или остану у врло ружној успомени: народ их прокљиње, што су му отештавали и онако тешку борбу.

Да народ мора најпосле победити поред свих ујдурама и подваљивања како од стране владе, тако и заслепљених рођених синова му, показало се ту скоро у другој половини наше монархије, у Аустрији. Аустријска влада нашла се најпосле у грдној невољи. Она од своје политике не ће да попушта, а дошла је до уверења, да на основу такве политике не може више владати. Морала би, дакле, да се уклони, али да се не уклони, она је нашла још један мали излазак, да се извуче из тренутне неприлике и да продужи још за кратко време свој век. Изгледа као оно тешки болесник, ком је извесна смрт, само му се још за дан-два лекаријама одржава живот. Лек, што га је сада аустријска влада употребила, био је: распуштање државног сабора пре но што је рок том сабору истекао. Аустријска влада срамежљиво, али тек признаје, да је заиста распуштање држ. аустријског сабора употребила као лек за себе. „Овако даље нисам сигурна, а да сваки час не умрем; за то ћу да се осигурам бар за неко време“ — тако је хесапила аустријска влада и тако је урадила.

Но ко је на тај корак натерао? О томе нема сумње, да се аустријска влада побојала за свој живот од стране чешког народа. И у томе се за сада састоји победа тога народа. Он није ни у овај мах дошао до својих права и слобода; његови се захтеви и жеље ни сада нису испунили, али је зато ипак победилац. Аустријска влада, као што рекосмо, побојала се за свој живот, те је учинила нешто, да би бар за неко време још осигурала тај свој живот. Чешки је народ морално остао победилац према оној политици, које се Беч не ће никако да одрекне, него мисли, држећи се ње до данас, да је и даље не напушта.

Али чешки народ није остао победилац само према аустријској политици, према оној политици, по којој Словене треба непрестано уз дувар држати, него и према онима својим синовима, који су се задовољавали и мрвицама са богатога стола за свој народ, а међу тим су за то помагали данашњу аустријску владу, која никако није хтела ни да чује о праведним захтевима чешкога народа, о правима, која том народу и по природи и по историји припадају. Победа та чешког народа тако је јасна и очевидна, да му то признају и синови његови, који неће с њиме и које је он за то одбацио. Ти синови немају куда више, него, призивајући пораз свој, само се још пренемажу и бацају се притворно у бригу, као да се сада тек нешто страшно спрема чешком народу, бајаги, да ће изгубити и оно мало мрвица, што сад има, а које му аустријска влада добацила услед њихове политике погађања и попуштања.

Неоспорно је, да некадашњи вођа васколиког чешког народа др. Ригер има великих заслуга по свој народ. Но зато је и био величан, и народ је учинио према њему све, што је могао учинити, он је своју оданост према њему и материјално показао: скупио му поклон од сто хиљада форината. Но чешки народ није то учинио свом вођи због његове политике понуштања и погађања, већ због одлучне борбе, коју је он скоро четрдесет година водио за права свога народа. Кад је др. Ригер окренуо другим правцем, није могло бити, а да и народ није почео с неповерењем да му приступа, испочетка с мањим, а после све са јачим, док најпосле није дошло, да га сасвим напусти и остави. То је сасвим природно. Др. Ригер је пошао низбрдице, није се могао зауставити, те видимо најпосле, да га је његова политика стала и политичког живота. Он није могао да задржи на окупу око себе ни све најневернije своје, већ га и од ових многи оставише. Политика попуштања води у политичку пропаст. После погађања и попуштања долазе политичке услуге, после ових издирања за онога, с којим смо се најпре погађали и према коме смо попуштали. Ко пође тим путем, и не осећа те промене, не осећа их све дотле, докле — се не стропошта. И заиста: што је такозвана старочешка странка више попуштала, тим је чешки народ све ладнији према њој бивао, док није дошло до бечког поравњања, где Старочеси са др. Ригером на челу, нису више попуштали према Немцима, већ где су се одрекли, тако рећи, свију права чешкога народа. Стави ли су се на расположење аустријској влади, помоћу њих хтела је ова да замаже чешком народу неким ситницама очи, а у главном да Немци и даље остану господари у Чешкој. Но тада се и њих одрекао чешки народ и устао је против њих. Данас је сав чешки народ уз младочешку странку, ону странку, која хоће или све, што припада народу, или ништа; погађања ту не може бити, јер чешки народ не захтева ништа што није његово, а кад је тако, онда се нема рашта упуштати у погађања.

Аустријска је влада због тога сада у великој неприлици. Распутила је сабор, јер није могла више да рачуна на сигурну већину у сабору, а у главнијим стварима, пошто не може више да рачуна, да ће и старочешки посланици у свему помагати, а о младочешким посланицима и да не говоримо.

Па шта ће сада бити? Старочеси сами признају, да ће Младочеси при изборима, који су већ расписани, с огромном већином победети, а влада се опет нада, да ће после избора саставити из разних странака и странчица сигурну већину. Но она се само нада, а сигурно је мање више, да ће се после избора наћи у много тежем положају, него што је до пре два-три дана била.

Поред свега мислимо, да ће моћи продужити свој век још за неко време, али за дуго не ће. Беч мора једном раскинути са политиком лажне мирољубивости, јер, ето, видимо, где се најпосле и таква политика изиграла. Сад мора доћи политика правде и правичности, дошло је време, да Беч мора увидети, да у Аустрији не живе само Немци, већ да већи део њених држављана сачињавају Словени.

Младочешком народу желимо истрајности у тешкој борби његовој! ≃

Писмо из Србије.

Београд, 16. јануара.

Данас је у првој скупштинској седници после божићњег одмора изненадио све скупштинаре председник скупштине, Пашић, вешћу, да је министар унутрашњих дела, Јован Ђаја, поднео оставку. Одмах су потекла разна нагађања међу скупштинарима и сви су ту вест с искреним жалењем узели на знање. Шта је узрок овој изненадној оставци министра Ђаје још се слабо зна; — многи веле, да је то учинио услед законског предлога о штампи, но ти се свакако у томе варају. Ђајиној оставци ваља тражити дубља узрока, а то је у тежњи радикалне странке, да јој начела добију у делању владе јачега израза и да се одлучније пође у напред. Свакако се Ђаја није могао сложити односно тога с осталим меродавним чиниоцима, те се је решио, да поднесе оставку, и то после подуже министарске седнице, у којој су и намесници учествовали, и конференције министара, на којој је Пашић био присутан. Иступање Јована Ђаје из кабинета не ће никако утицати на јачину радикалне странке и она ће, као што сам вам и у прошлом писму писао, вазда умети да у свима важнијим питањима остане сложна, и

ЛИСТАК.

ПУТ У ЛЕСКОВАЦ.

До данас се децембар поштено владао, а ту је већ и крај, па ће зар поштено и завршити.

То је права, заистинска зима: снег и мраз владају на пољу, те ти је милије код пећи него напољу, на зубатом сунцу, које се узалуд труди да обасја снежану земљу, а већ о загревању ни помена!

Поред свег сунца поглед ти не може далеко допрети, и ти се радије враћаш у топлу собу, да мислима даље заграбиш у прошлости будућност, него што ти хладноћа маглом сужени видокруг то у садашњости допуштају. То ти је зимска појезија, која је тако исто оправдана и лепа као и свака друга појезија.

У зимској појезији, поред топле пећи, највидније место заузима причање. Приче о путовању мене су увек највећма занимале, јер, како се мени чини, у том занимању има највише поуке, па одазивајући се увек чилој и неуморној „Застави“ нашој, хоћу нешто из свога путовања да напишем. Позив „Заставин“ беше ми као заповест, да једном испуним свој завет, по којем сам опис првога пута по Србији њојзи наменуо.

Ја имам једну навику, коју, ако ћу је ја ценити, налазим да је похвална, а та је: да, чим сам дошао у које ново место или крај, ја се што пре са њим добро упознам. То у Нишу нисам могао дуго учинити; не само што је он сам велик, већ што је и посао био велик, који ме је у њему дочекао: најнезахвалнији посао — посао новинарски, који те веже као псето на ланцу, и вреди таман од данас до сутра, а још у нас Срба! — и тај ми посао не даде да се за три месеца не само макнем из Ниша, него да и самога њега добро упознам.

Вребао сам прилику да се од посла отмем, и уједно сам мислио на коју ћу страну прво, да бих то драгоцено време и на драгоцен предмет употребио и, најпосле — што код српских новинара није на последњем месту — морао сам узети у рачун и јефтиноћу пута. Напоменувши јефтиноћу морам одмах додати, да овде „јефтино“ није никако оно што и „невољало“. Ја сам до душе у овај крај пао из другог српског краја, за који су такође везане миле успомене српске а убав је толико, да га је сам Бранко онако усхићено опевао, па и у самом месту мога доондашњег жевовања, тако рећи, ходао сам по стопама прерано умрлог песника — Грчића-Миленка; али овај крај овде је земљиште пресудних историјских догађаја и српскога и разних других народа, а дивотама својим раван је просто најлепшим крајевима света — те вам је све једно, управили свој ход истоку, западу, северу или југу.

Лесковац ми је највише био у памети, пошто ме тамо позиваше један познаник још из Новог Сада. Но тај добри човек требао је више пута да дође у Ниш и ту понови свој позив, док сам му се могао одазвати. Ово се догодило једног „августјејшег“ дана, између Преображења и Госпојине, 1889. године. Мој земљак беше дошао са једним трговцем на колима; до подне су свршили своје послове, а после подне око $^1/_2$5, моглисмо се кренути.

Лака кола а добри коњици, па се за час обресмо на Горици. Спрам опкопа, са којег су Срби отели град, заустависмо кола, да бацимо још један поглед на Ниш; који се одатле скоро сав види. Кад превалисмо Горицу, с оне стране, изиђе нам још лепша слика, уокврена планинама а испресецана Моравом и Нишавом, које се ту стичу. Лево се протезаше Селичевица, поред које нам ваљаде ићи до западног јој краја, који се завршује чотом, на ком је стара тврђава Курвинград, ваљда по Корвину прозват, пошто је туда у 15. веку мађарска савезна војска пролазила и задржавала се, а за који Руварац доказује да је то стари Копријан. Но дотле нам се ваљаде једном сићи, да се напоје коњи код једног хана.

Механа, пред којом ми безбрижно скрасмо каву, десет година у назад — под турском владавином — бејаше ужас за путнике, које су овде Арнаути пресретали пушкама и живот и добро им одузимали. Десет година као десет векова — тако се те прилике промениле, али ваља бити Србин, који тежи реду и напретку. Он је заслужио ову земљу вековном патњом и борбом, а вредан је ње и сам собом. И данас има Турака и нешто Арнаута у овим крајевима, па су задовољни као и Срби сами. И демократски је овај народ српски у сваком погледу. Ето то само: да је у Војводини, никад не бих са овим од мене куд и како млађим Пером постао такав пријатељ; а овде, чим се састасмо и познасмо пред „Балканом“, одмах ударисмо у поверљиво „ти“, као оно стари и присни пријатељи, као да се то само по себи разуме.

Поседасмо на кола и у часу прохујасмо поред Курвинграда, остављајући га лево и десно, преко Мораве, развалине старе цркве Комига. Пут је усечен у сам брег Селичевице а десно, поред њега, тече Морава, иза које се сад шири лесковачка равница, која је по обиму већа од нишке, па је стога и унутрашњи саобраћај Лесковца већи од нишког. Морави с леве стране стичу се у овој низи четир реке, од којих помињем Ветерницу, која протиче кроз Лесковац, Пусту Реку, око које су нове банатске насеобине и Топлицу, која те самим именом подсећа на косовског јунака Милана.

Код Чечине прелази се преко Мораве, али ми пре тога одосмо пред механу, где сам могао уживати у киселом пасуљу, који се овде онако исто на ретко кува као и у наших сељака у Банату. Пошто вино беше кисело то се дочепасмо лубеница, ма и загрејаних. Мост на Чечини беше покварен, те је наш добри кочијаш врло опрезно морао управљати док су пас коњи кроз Мораву протезали. Дохватисмо се равнице, старе Дубочице, а по њојзи и лепога алеја Митад-пашиног. Ово је био прослављен Турчин, који је многе грађевине око Ниша поподизао, да се са њих и данас помиње,

ако би многи ситни и крупни непријатељи јој желели, да виде час пре расцеп у крилу њезином. Но, надамо се, да ће подуже моћи чекати!

Интересантно ће бити сад посматрати, како се овде у Србији наши напредњаци и либерали радују Ђајином одступању — а тамо преко Саве сва аустро-јеврејска журналистичка тевабија, од Аграмерице до „Старе“ и „Нове Пресе“ и „Пестер Лојда“. Наши, страначком страшћу заслепљени либерали вазда су, и то потпуно неосновано нападали Ђају, да је он много обзира имао према Аустрији, а аустро-угарској штампи је он баш највише сметао и на њега су поглавито сипали дрвље и камење. Данас се заједнички радују Ђајином уступању. Дабогме за то, што су подједнаки пријатељи Србији. Пустимо и једне и друге нек се радују, њихова радост може врло лако бити и кратка века; но, као што рекох, то ће све врло мало помоћи противницима радикалне странке, до год она буде сложно стојала на земљишту досадашњем и док људи из њеног крила буду показивали успехе, какве су до сад показивали.

Толико вам могу за сад јавити, а чим се стање потпуно избистри, писаћу вам и опширније о овој ствари. #

ДОПИСИ.

Сомбор, 15. јануара. (Приправничка беседа у Сомбору.) Питомци и питомице српске учитељске школе у Сомбору држали су „беседу с игранком“ на дан св. Саве, првог српског учитеља и просветитеља, под својим коровођом г. Др. Блажеком. — Обично се пребацује приправницима, да имају мало животне снаге и способности у себи и да нису достојни следбеници светог Саве. Но ове речи потичу највише из уста таких људи, који или мрзе приправнике, или им је обичај — клевета. Да су таки прекори неумесни, показује светосавска беседа коју су исти ученици приредили, а која је тако сјајно испала, да се сада у Сомбору само о њој говори. Вели се, да до сад ни једна беседа није тако лепо испала. Да се овако леп успех могао постићи, има се захвалити приређивачком одбору, а посепце председнику г. Стевану Поповићу, који је неуморно радио, само да беседа што лепше испадне; грађанству сомборском, које како прилозима тако и многобројном посетом приправничку младеж на бољу вољу и спрему подстакоше.

Беседа је била у просторијама српске читаонице, које је читаоничка скупштина приправницима једногласно и бесплатно уступила.

Сам програм састојао се из 12 тачака:

1. „Дижимо школе!“ од З. Ј. Јовановића, композиција Р. Толингера, певао је мешовити лик приправнички. Песма је лепо изведена; била је једна мала погрешка, јер тенори због неудешеног гласовира не ухватише одмах гласа.

2. „Песма о песми“, од З. Ј. Јовановића, декламовала је Анђелија А. Сандићева, приправница I. год. Ова је песма ремек-дело нашег омиљеног Змаја. Декламација би много боље испала, само да је декламаторка имала лепши изговор речи.

3. „Под прозором“, од И. М. Поповића, композиција Др. Блажека, певали су гг. П. Терзин, Вл. Ђерманов, Ђ. Малешевић и М. Ћосић. Г. Др. Блажек показао се као вешт композитор. Певачи су изврсни гласови. Овај четворопев је најсјајнија тачка беседе.

4. „Вилинско коло“, од Паганини-а, свирала је на гласовиру гђица Катица Петровићева, приправница III. год. Гђица Петровићева је више пута у сличним приликама ступала пред публику у Вршцу, где се показала као права вештакиња у свирању. После вешто одсвираног комада на захтев публике свирала је још и коло. Евала јој!

5. „Поход“, од Кикена, певао је мушки лик. Ова је песма на захтев публике два пута отпевана.

6. „Груда земље“, од Ђ. П. Ненадовића, декламовао је г. Живојин Касапиновић приправн. II. године. Човек се не може надивити ил' вештом декламатору, ил' јунаштву Црногораца, од којих се чак и Стамбол затресао.

7. „Пчела“, певао је мушки збор. Ова више дечија песма је добро отпевана.

8. „Љубичице“, од И. М. Поповића, за тенор-соло удесио Др. Блажек, певао је г. Владислав Станков приправник III. године, а прати га г. Др. Блажек. Пратња и глас су врло лепи, али само певање је монотоно и просто. Публика га доста хладно примила.

9. „Славуј и ружа“, од Р. Толингера, певао је мешовити збор. Песма је лепо приказана, особито тропев, који су певали: г. Б. Костић, тенор, гђца Е. Живановићева, сопран, и О. Сифниос, алт. Посепце има се истаћи гђца Емилија Живановићева са својим лепим и умиљатим гласом. Песма је два пута певана.

10. „Фауст“, од Гарибалди-а, свирао је на виолини г. Марко Вујић, приправник III. год., а пратила га је на гласовиру гђица К. Петровића, приправница III. године.

Сам комад је за српско ухо незвучан, али зато је лепо и вешто одсвиран. На громко изазивање публике морао је двапут коло одсвирати. Свако се српско срце распламтело, па и иновераца, којих је доста присуствовало, е мисли човек нема милозвучније свирке и мелодије на свету! Ово је друга најбоља тачка.

11. „Соколи“ од Топаловића, и

12. „Убојна песма“ од истог.

Мушки лик их је врло лепо певао; друга се песма морала понављати.

И тако се сврши први део беседе на опште задовољство свију присутних. Приправничка младеж решила је своју задаћу као што јој приличи; грађанство је учинило своје, а најпосле држим за дужност истаћи г. Драгутина Блажека, учитеља хармоније, који није жалио труда учећи приправнике, да што спремнији изађу на позорницу. Зато му је за труд при крају првог дела беседе подарен уз бурно пљескање публике, венац са натписом на траци: „За спомен од приправничке младежи своме наставнику, г. Драгутину Блажеку 1891“.

Венац му је пружио председник приређивачког одбора г. Стева Поповић са неколико топлих речи.

После овога отпочело је право српско весеље и играње и то са српским колом уз гајдаша, које је трајало до беле зоре. Као што сам извештен пало је које од скупљених прилога, које од продатих улазница до близу 450 фор. а. вр. Кад се одбију расходи, остаће чисто преко 260 фор., а то је лепа помоћ сиротим ученицима.

Ова ће беседа лепу успомену оставити, како међу грађанством, тако и међу припр. младежи. —иђ.

Стапар 8. јануара. Прошло је прилично времена, откад изађе последњи допис из Стапара у цењеном листу „Застави“. Ево, сад опет ја да вам се јавим. Требало је то пре бити, но чекао сам, да се ствар, о којој хоћу да вам пишем, мало више развије.

18. децембра п. н. прошле године дочекају два општинска ноћна чувара општинског порезног касира, кад је у 7 сахати у вече изишао из свог званија. Упиташе га, шта је дотле радио у соби? Овај одговори. „Ништа“. Међу тим је новце паковао, да их сутра дан однесе у Сомбор у порезно звање. Рекав: лаку ноћ, пође кући. Али ови за њим. Кад је дошао до порте, окрене се и упита их: куда ћете ви овамо? Они одговоре: „У велики бирт“. Он опет пође напред, али у том истом тренутку почну га они батинама тако ударати, да је крвљу обливен пао на земљу. Но освестивши се, дигне се, те се некако довуче до сеоске куће, и ту уђе у своју собу. Зазвони, на што лечник сеоски дође, кога пошље по жандаре, а ови ухвативши ону двојицу, одмах отпрате у Сомбор.

Дакле та два сережана хтели су да убију касира, да узму кључеве од њега, да отворе касу и да украду скоро 6000 фор.

Сад, шта је најлепше. Сережана има 10, и све их је наметнуо општини против њене воље надсолгабировом наметути бивши привремени кнез Младен Катанић, кад је редовни кнез суспендован био. Он их је помећао и против воље свих осталих поглавара, осим, дабоме, натароша, и против огромне већине политичне општине. Кад је редовни кнез Милош Ковчин натраг намештен, одма састави тужбу, те с целим поглаварством у име већине општинске тужи и осталих 8 сережана, паводећи против сваког рђава дела, која су починили, и због којих не би могли бити по закону сережани. И управи тужбу поджупану; поджупан упути ову апатинском надсолгабирову, да је реши. И реши је надсолгабиров, али тако, да не увреди сережане, те прве кортеше бележника, као надсолгабировљевог верног савезника. И остали сережани. Па осим ове тужбе ни онда им надсолгабиров не учини ништа, кад се ово догоди: кад их је кнез отпустио, и друге наименово, они више пута долазише кнезу у звање и искаше своју плату. Дабоме, да им кнез није дао, него их је свагда одбио. Тако једном приликом дође први међу њима Сима Вулић (члан садање месне црквене општине) с двојицом другом, и заиска од кнеза плату. Кнез одбије захтев, а он онда узвикну: моли се Богу, што ниси ту сам, иначе би ти овом мотиком (која се случајно нашла ту) разлупао главу.“ Тај је исти опет с двоицом после у два месна бирта напао мирне људе, па им главе поразбијао. Кнез је одма о свему известио надсолгабирова, али овај им не хте ништа криво да учини, и тако су опет остали сережани. Кад је пре неколико година општинска каса похарана, опет су неки од тих људи били сережани, као и пре 4 год., кад је преко две хиљаде општинског новца украдено, а никад да се дознало ко је украо. Али све то ништа не значи, кад бележник са надсолгабировом чувају своје људе. Сад, кад се узме, да је ова општина грдно осиромашила, па да је испало за руком оној двојици, да убију касира, па да однесу скоро 6.000 фор., те да општина опет мора то да покрије, како изгледа бележник са надсолгабировом, који силом одржаваху у пркос толиким безакоњима таке људе?! Али ви дите, штов. читаоци, још чуда: кад се онај споменути крвави случај догодио, сутра дан се баш држала општина због тих сережана, будући да им је контракту време истекло; прочита се званично писмо надсолгабирова, у ком стоји ово: да се најстрожије забрањује општини, да нове одговорне чуваре мење, већ може само 6 неодговорних чувара поставити, а ако хоће баш одговорне чуваре, само стари ако остану, могу бити. И натарош устаде и свом ватром „родољубивог жара свог“ бранио је и предлагао је старе сережане. На то устаде скупштинар Стеван Јосић и највећим негодовањем пребаци натарошу, да и после јучерањег крвног дела брани и заузима се за те сережане. И општина презиром и с највећим гнушањем, прешавши преко предлога бележниковог, закључи, да се засад не постављају никакви чувари, него да се молбеница поджупану упути, да дозволи, да се привремено, докле установа државне полиције не ступи у живот, поставе нови одговорни чувари. И у суботу, 5. јануара п. н. дође дозвола, и кнез метну нових 10 одговорних чувара.

Ето, тако наш бележник, Васа Брежовски и наш надсолгабиров, Бела Рибицеј!

Парница Јаше Томића.

(Наставак.)

Предс. (мађарски): Ви се, дакле, позивате на свој божићни чланак од 5. јануара.

Опт. Чланку је натпис: „Да им запушимо уста.“ Ког је дана чланак тај изишао, не могу се сетити.

Предс. (мађарски): Молим, чланак је тај прикључен записнику главне расправе. (Показује оптуженику чланак). Је ли то тај чланак?

Опт. Јесте.

Предс. И он ће се прочитати.

Предс. (мађарски): Именујте пријатеље своје, који су оладнели према вама после, пошто није дошло до двобоја и пошто је био осујећен часни суд; — ви сте тврдили, да су оладнели према вама.

Опт. По понашању својих пријатеља изгледало ми је збиља, да они тако мисле, као да нисам никакве задовољштине добио и као да сам у неком смислу пропао; морам пак приметити, да је човеку доста и реч без икаква значаја, један поглед или друга каква маленкост, па да му се учини, да се један или други према њему променуо. Има појава, које је мало теже обележити, и ја о томе нећу да говорим пред славним судбеним столом. Но ја ћу овде да наведем нешто, што се може лакше обележити. Тако на пр. кад је моја изјава изашла у „Застави“, дође мени Јоца Ђорђевић, коме, показав изјаву, рекох: „Ево, то је све, што сам учинио.“ „То, брате, није ништа“ — беше његов одговор. Сећам се врло добро тих речи, јер ми је у то време дошло већ до грла, а већ сам и Димитријевића тражио. За тим се позивам на свештеника Божу Поповића. Он је био у уредништву „Заставе“ оно пре подне, а то, баш онда, кад су моји сведоци гг. др. Божески и Вулетић отишли у уредништво „Бранника“, да тамо изложено писмо прочитају. Ја му рекох: „Чекај, док се они не врате!“ Но кад моји сведоци дођоше, рече му Вулетић: „Молим те, ми треба са Томићем сами да говоримо.“ Мени је то тешко било, но како се овде тицало двобоја, није он никако могао бити присутан. После, кад двобој осујетише, испричам му ја све шта је у ствари. Он је бледео и црвенео, па најпосле рече: „Нисам могао мислити, да су ти људи тако ниско пали.“ „Ја не знам, — рекао сам на то — они одуговлаче ствар и неће доћи до часног суда; мораћу сам нешто да учиним, само не знам шта да учиним.“ Он ми на ово није директно одговорио, али је остао при томе, да морам нешто учинити.

Од оног дана, кад је изјава сведока изашла штампана, често сам се састајао са свештеником Поповићем, али никад ни речи није он самном проговорио о овој ствари, те ми је изгледало, да је он према мени био расположен, као што само може најгоре расположен човек осећати према човеку, а то је, да ме је сажаљевао.

За тим се могу позвати на г. Милића. Он је чешће долазио у уредништво „Заставе“ да чита брзојаве и новине, те ми причао, како се нека господа неизмерно радују, како „Застава“ сада ћути. То је било донде, док нисам штампао записник сведока. Отада се г. Милић често самном састајао, али никад ми ни речи не рече нити запита, да ли сам добио задовољштине или нисам. Он је просто ћутао.

Увиђам, да је ово некако мало доказа; но наравно, ја могу само по појединим моментима пока-

---

па је подигао и овај друм до Врање и овај алеј, који је још и данас добро одржан и још одвећ чест.

Главни производ овог земљишта је кудеља (конопља), која је у то доба скоро сва посечена а већином већ и потопљена била. Што је остало непосечено, оно је тако високо, да ме је то задивило. Види се, да је ово неисказано добра земља за ту културну биљку, која се овде годишње у својим прерађевинама производи на 2 милиона ока. Од 685 ужарских мајстора целе краљевине долазе 559 на нишки округ, а од ових су већи део у Лесковцу.

Кад стигосмо у Печењевце, беше сунце већ зашло, па пошто се ту нешто задржасмо, продужисмо пут по сутону и мраку. Хладноћа није била баш тако страшна, како ми је мој земљак описао, те сам и зимски капут собом понео. Сува Планина нема на овој страни баш таке моћи, како се то радо прича. Ноћно путовање је доста дуго трајало, и ма да су ми оба моја сапутника доста причала о обичајима и традицијама овога краја, било је времена, да се позабавим и својим успоменама. Седећи са некадашњим Новосађаном, сећао сам се и некадашњег новосадског живота, па се опет вратих своме садашњем пријатељу и некадашњем несташку мајчином а биће боме и по тада... али све престаје временом, а мој је Пера добар посланик и жесток радикалац. И сад ја с њим, и то у Лесковцу да се братимим! Па не само то, него ћу вечерас још једног бившег новосађанина у Лесковцу да нађем, какво, да нађем — идем му право у кућу; јер је то још отуда мој добри пријатељ па још и — кум!

Могло је бити скоро 9 сати, када се кола зауставише пред његовим станом. Брзо скочим из њих, опростим се са сапутницима и уђем у авлију. Кумови се познадоше а кум ме мој упознаде са новом кумом (деца су полегала била). Вечерали су у авлији и били су већ дошли до лубеница, Брзо кума продужи вечеру за госта а гост их брзо стиже, да заједнички бирају лубенице, којима је управо прошло било време, те су биле јефтине, да их је човек могао ладнокрвно на буљуке клати.

Разговор се, да боме, врзао око овога вијења у Лесковцу. Рекох, како сам ђаком простом путовао по мапи од Ниша до Лесковца, па даље на Скопље, Призрен, Прилип... Сањао сам до душе да ћу некада бити толико имућан, да ове крајеве српске славе у величине пропутујем, али, да ту и живим, то нисам слутио. Лесковца се нарочито сећам са крупних слова, којима је у Штилеровом атласу обележен био, исто, сад сам баш заистински, у њему!

Домаћин ме саслуша, па ће онда као у продужењу и смешећки рећи: Сад си дошао, па се лепо одмах можеш и вратити!

Разумео сам његову примедбу, којом хтеде обележити, како је данас све жалосно, у поређају у оним некад светлим крајевима, а нарочито што се тиче друштвеног и умног живота. Неколико месеци после ове примедбе одговорио ми је један Шумадинац примедбом истога смисла на моје питање, е да ли је одиста Прокупље најлепша и најздравија варош у Србији? Он ми рече: Ја ето долазим из једног дивног села — Житорађа. Просто красота, али за три дана, а после — бежи у Београд.

Но ја сам ипак своме куму рекао: Лако је то теби рећи, кад си једнако у Лесковцу. Чекај до сутра, кад га и ја видим, па ћемо се тада разговарати.

Хтедох дан што боље употребити на упознавање Лесковца, па напустих и мени као оцу интересан призору, који се зором у мојој соби поче развијати, када се кумчићи пробудише, па приметивши некога „чику“, стадоше домунђавати се. Брзо се обукох и одох на велики Хисар (турски: брег), одакле се даје Лесковац најбоље прегледати. Грабио сам најпречи приступ, па се нисам држао пута, већ сам се кроз винограде пео тако, да сам обратио на себе пажњу једног чувара, који ме на вису и дочека.

Од чувара не могох скоро ништа о знаменитостима дознати, пошто је он, како ми рече, из Црне Горе. Надајући се добром бакшишу, он се није мицао од мене, те ми је бирао зрелије грожђе и лепо провео најпречим прелазима, са великог Хисара на мали Хисар, који није ништа друго до западни огранак великог Хисара.

Са великог Хисара добија се преглед над целим Лесковцем, који је по збиљу и изгледу вредан да се зове права варош а не варошица. Ово брдо изгледа као да је залутало у ову равницу, која се у осталим правцима протеже. Од осталих планинских ланаца у около највише се истиче Сува Планина, која се одавде види у целој својој дужини. Изглед је одавде диван и мене је тако усхитио, да сам се јако љутио на мога доброг пријатеља Јевту, који ме задржаваше од овог пута, рекавши, да нема ништа особитог на њему. Овако појимање ја сам могао једино тим протумачити, да су овде људи овим природним дивотама тако засићени да им се чине, као да и нису дивне.

Сам врх овога брда има облик градића неког и народ прича, да су овде стајали двори Југ-Богдана. Испод оног нижег врха је нова црква светом Илији, која је те године и освећена и већ прославила свог патрона. Црква је византијскога стила и солиднија грађевина него велика нишка црква. Ван ове имају Лесковчани једну цркву у самој вароши.

Лесковац је по броју становника (11.000) треће место у Србији, али је опет само среска варошица („паланка“), а више пута је била окружна варош. Данас има она првостепени суд, полу-гимназију, фабрику гајтана и јаку ужарску трговину, која има везе са Турском, Бугарском, Влашком и Грчком, а, као што већ наведох, има и среско начелство.

Власотинце, Лесковац и Врања, то су јако предузимљива и окретна места. Конопља се прерађује у ужета, а извози се и као кучина. Ради се, разуме се, на примитиван начин. Већина ужара раде сами без помоћи и имају за то удешене машине, по којима једва заслуже оно мало дневних потреба, на које су навикнути. Шат их сада основана школа научи кориснијој употреби њихове радне снаге.

зати, какав утисак је све то понашање на мене учинило, те ћу само једну чињеницу да наведем.

1. јануара, на римску нову годину, изашла је у „Застави“ изјава сведока. То је био дан, кад сам купио два ножа.

Предс. (мађарски): Овога нема у вашем пређашњем исказу; нека г. бележници запишу то у записник.

Опт. Сваке среде у вече, састајао се ужи круг познаника и пријатеља у гостионици Ђоке Ракића на пријатељски разговор. Тог дана, дакле, на римску нову годину, отишли смо и ми. Многи су били тамо и многи су говорили, али нико ни речи не прозбори о овој ствари, а кад смо се растали, био сам некако убеђен, да сам ја од свију тог вечера најбоље расположен био. Могу рећи, да ми у опште нико није рекао: „Брате, дошао си амо, ми видимо из записника, како су те напали.“ Не, ништа од свега тога. Нико не хтеде о томе да говори. То су опште утисци на мене били. Више не могу ништа о томе да кажем.

Предс. (мађарски): Шта знате о конференцији, коју је, као што се вели, сазвао адвокат Гостовић, на којој се требало договорити, како да се уништи „Заставина“ странка и ви?

Опт. Мени је најпре говорио г. Пера Дамјановић, а за тим Сава Стојковић, да је адвокат Гостовић сазвао у дворани срп. нар. позоришта конференцију, на којој се саветовало, како да се ослаби странка, а нарочито ја.

Предс. (судским бележницима): То изволите увести у записник, тога нема у пређашњем исказу оптуженИковом.

Опт. Један члан те конференције рекао је за тим, ако је само пола истина, што се на тој конференцији говорило, онда Томић не може још дуго у Новом Саду остати. Да је тамо и о писму било говора, то не знам. Шта је било у конференцији, донео сам у „Застави“, те ћу бити слободан, из „Заставе“ да прочитам, шта сам све дознао, јер се сада не могу више тачно свега сећати.

Предс. (мађарски): Што сте, дакле, о конференцији чули, чули сте од гг. Пере Дамјановића и Саве Стојковића, те сте поједине утиске исписали у једном броју „Заставе“, који ће број по свој прилици г. адвокат показати.

Бранилац др. Вишонтај: Јесте, молим, изволите ми дозволити, да тај број предам. (Предаје.)

Предс. И на то се позивате. Молим, ви дакле показујете чланак у броју 168. „Заставе“ од године 1889., који се па то односи, у доставерном преводу мађарском. Молим да се прочита.

Судац Ф. Ашингер: (Чита).

Предс. Желите ли још што да кажете, што се односи на ову ствар?

Опт. Ја сам се на ову конференцију некако случајно позвао. Нисам хтео, да какво веће питање од тога правим. Кад ме је г. истражни судац по други пут преслушавао и кад ми је последње питање ставио, да ли имам још што рећи, рекао сам, да бих нарочито хтео да нагласим, да ме је бојазан од штампања оног писма највише гонила, да учиним оно дело; а да је та бојазан оправдана била, рекох, види се већ и отуда, што се мало пре тога сазивале читаве конференције, као на прим. што је Гостовић сазвао конференцију у дворани срп. народ. позоришта, где се само о томе говорило, како би ме најпосле могли под ноге да баце. Тако је дошло, да о тој конференцији којој у осталом не придајем никакве важности, говорим.

Предс. (мађарски.) Велите још и то, да вас је бојазан од публикације писма навела на дело.

Опт. Јесте.

Предс. (мађарски): Реците, молим, нисте ли шуваклија (левак)? Разумете ли, шта је то?

Опт. Разумем.

Предс. (мађарски): У одлуци кр. табле и о томе се спомиње.

Опт. По мом мишљењу ја нисам (каже мађарски: „balkézes“ — шуваклија.)

Предс. Али ви сте могли обично и десном и левом руком неке послове радити?

Опт. Ствар је у овом: Пишем десном руком, кад пуцам, пуцам са десног рамена, играм биљара десном руком, једем обема рукама, као што је прописано — у својој младости бар учио сам, да то тако треба обема рукама јести кашику и нож држати у десној, а виљушку у левој руци — поздрављам, како ми ко иде у сусрет, с десне или с леве стране, као што је то прописано, час десном, час левом руком. Тешке послове нисам радио. Имам много више снаге у десној него у левој руци,

Предс. (мађарски): Па како је дакле то било, да сте дело ипак левом руком извршили.

Опт. Ја сам у почетку сумњао, да сам дело левом руком извршио; али, као што ми рече г. лечник Строне: „О томе не треба да говоримо, ми можемо то да установимо по ономе, како је ствар текла и према правцу ранео, те по томе а и зато, што су то сви сведоци рекли, признајем, да сам дело левом руком извршио. Да нисам знао, да сам дело извршио левом руком, доказује већ то, што је овде био сведок један, Петар Амбруш, који је рекао, да ме је у једном тренутку видео, где држим нож у десној руци, за то сам се очепао, те рекао, да имам ја право, јер он је двапут казао: „јесте, у десној руци“, и тек ме је г. председник обавестио, да је могућно, да сам дело извршио левом руком, па тек онда да сам нож узео у десну руку. Друкчије не могу то да растумачим него овако: може се замислити, да сам у свом тешком положају ударио ножем из леве руке, па онда тек да ми је дошло, да ми нож није у правој руци, и онда да сам га узео у десну руку. У осталом мислим, да је то без значаја.

Предс. Дакле, заиста се не сећате, да ли вам је, при убоду нож био у десној или у левој руци?

Опт. Не сећам се, што доказује и то, да сам у том погледу стављао питање сведоцима а један је сведок рекао, да сам десном руком ударио.

Предс. Међутим, ви велите, ако сте у левој руци нож држали, као што сведоци доказују и као што извиђај лечнички установљује, да је то могло бити само услед вашег ванредног душевног расположаја.

Држ. тужилац: Не сећате ли се, може бити, из вашег детинства, да сте при игри, на пр. при лоптању, лопту из леве руке бацали?

Опт. Ја сам то увек десном руком радио.

Држ. туж. Увек?

Опт. Увек.

Предс. У осталом, судски лечник даће своје мишљење што се овога тиче.

Држ. туж. Дакле, не сећате се, да сте се у свом детинству из леве руке бацали камењем на прим., или што друго слично том радили левом руком?

Опт. Ја сам се пред г. лечником бацао камења, бушио, и бог ће знати, шта још нисам све радио, и том приликом се установило, да у свој десној руци више снаге имам. Наравно, г. лечник је рекао, да све то радим и левом руком, и ја сам се напрезао из све снаге — јер сам и сувише горд, да бих се могао претварати — али се увек показало, да у својој левој руци мање снаге имам него у десној.

Бранилац (стојећки): Славни судбени столе! У погледу ове чињенице уздржавам се од питања с тога, што ће се и онако судски лечник о овом изјаснити, само....

Предс. Изволите сести!

Бранилац: Обраћам се с молбом на славни судбени сто, да ми дозволи, да по свом обичају из поштовања према њему стојећки говорим.

Само погледом на то бих учинио предлог, да сл. судбени сто констатује, да је већ у току парнице било питање, да ли је оптужени левак или не, и да се оптужеников исказ на дан катастрофе, пред истражним судијом, тако рећи потпуно слаже са овом изјавом. То с тога молим, јер је сл. крал. табла наредила накнадну истрагу ради ове тачке, и по одлуци кр. табле изгледа, да овог питања у току пређашње истраге није ни било.

Предс. (бележницима): Изволите овај предлог г. браниоца увести у записник. У осталом, то се расветљује и из исказа оптужениковог, а у колико се сећам, и из записника главне расправе.

За тим нареди да се прочитају они новинарски чланци, за које је кр. табла у својој одлуци решила, да се набаве и преведу.

Бранилац: Сл. кр. судбени столе! Ови чланци спадају већ у накнадну истрагу и ја знам толико, да ти чланци, који су приликом накнадне истраге набављени, немају никакве важности за доказни поступак, с тога предлажем, да се ти чланци прочитају после саслушања сведока, као што је то у осталом обичај, јер они само допуњују накнадни доказни поступак.

Предс. Кр. судбени сто хоће у првом реду да води, односно настави расправу, као што је то кр. табла наредила, а она је наредила, да се данас прочитају чланци, јер су сведоци тако наређени. Кад буду сведоци преслушавани, тада за читање не ће бити времена; па баш зато и нисмо наредили сведоке и решили смо, да се данас прочитају ти новинарски чланци. У осталом, ако се ко накнадно позове на поједине чланке и буде нужно, да се ти чланци прочитају, онда неће бити искључено, да се исти и накнадно прочитају.

Изволите дакле почети читање.

Судија Ашингер: чита чланак у 33. броју „Заставе“ од 2. марта 1886. год., и чланак у 26. броју „Браника“ од 4. марта 1886.

Бележник Ковачић чита чланак у 35. бр. „Заставе“ од 5. марта 1886. године.

Бележник Јојарт чита чланке у 27. броју „Браника“ од 6. марта 1886. год., и 36. броју „Заставе“ од 7. марта 1886. год.

(Почивка од 10 минута).

Бележник Ковачић чита чланке у 98. бр. „Заставе“ од 25. јунија 1889., у 99. броју „Заставе“ од 27. јунија, 103. броју од 4. јула и 104. бр. од 5. јула.

Предс. Пошто у тим чланцима има много таких ствари, за које по одлуци кр. табле кр. судбени сто не мора ништа знати, то умољавам господу, да из листова читају само оне делове, који се односе на ствар, а нарочито на лични одношај између Димитријевића и Томића, а за тим оне делове, које посебице наређује кр. табла.

Бранилац: Зато сам баш и предложио одмах у почетку расправе, да се на послетку остави читање, да би за тим због успеха доказног поступка могли високоштовани госп. јавни тужилац, и обрана а можда и оптуженик појединце означити, шта је нужно, да се прочита из материјала. Но ја примам предлог г. председника, не би ли и мој штићеник означио оне тачке, за које држи да је нужно, да се прочитају.

Председник: Означено је, шта треба да се прочита, (оптуженику): Вама су и онако познати ти чланци, али ако нађете за потребно, да се и осим означеног још што прочита, то изволите умолити кр. судбени сто.

Опт. Ја хоћу само једно да констатујем. Кад сам се позивао на те чланке, — који заиста са ствари нису у свези рекао сам само толико: Ја сам писао, тако рећи само академске чланке, а нисам додиривао приватни живот господе, а они су употребили те чланке, који су сматрани за академске, да мене лично нападну. Ја сам сасвим задовољан, ако се и трећина тих чланака прочита; свако ће из њих видети, да ја нисам радио из личних мотива.

Председник: Изволите читати!

Бележник Ковачић: чита 75. број „Браника“ од 1889. год.

Бележник Јојарт: чита 81. број „Браника“ од 1889. год.

Судац Ашингер: чита 134. број „Заставе“ од 29 августа 1889.

Оптуженик: Држим, да се о том чланку не може тек олако судити. На тај чланак је у „Бранику“ опет врло жесток нападај изишао; и ја држим, да морам на г. судије ставити неколико питања.

Предс. Молим!

Опт: Ако сам ја имао право, ако су штатути „Матичини“ заиста таки да немеродавни чиниоци дају новаца богатим адвокатима, ако је, дакле понашање г. Вучетића било некоректно, то сам ја по свом мишљењу допринео одбрани јавног интереса; али ако се пронађе да немам право, онда сам ја клеветао, онда сам ја крив, ја сам онда учинио непоштено дело. С тога мислим, да ће бити добро, да се прочита неколико параграфа из „Матичиних“ правила, те да се види, да ли је одбор] био у праву, да употребљује онако новац. Ја мислим, да није био у праву, а мислим уједно, да не можемо никакву пресуду у тој ствари донети, док не будемо били на чисто с овим.

Предс. За оправдање дакле, да је оптуженик у поменутом чланку с правом напао адвоката др. Вучетића, као адвоката „Матичиног“ евентуално одбор „Матичин“, што је адвоката др. Вучетића за вођење једне парнице наградио са 1500 фор., јер овај поступак одборски није био уместан, жели да се „Матичина“ правила прикључе списима.

Бранилац: Па овде се налазе славни кр. судбени столе 5., 19. и 20. чланак дотичних одељака из правила „Српске Матице“ у доставерном преводу.

Држ. одветник: Славни кр. судбени столе! Смем ли ја говорити у овом питању?

Предс. Изволте!

Држ. одветник: Славни кр. судбени столе! У погледу читања, да ли је у „Матици“ било неправилности или не, по мом назору у опште не спада овамо решавање овог питања. Ово питање, да ли је Вучетић у „Матици“ с правом примио новац или не, држим, да у опште и не треба расправљати.

Тенденција и штил чланка може се пресудити из њега самог, а његова вредност даје се из одговора на исти прочитати пред славним судбеним столом. Ја се противим читању тих одељака као непотребном.

Предс. Молим, није нико рекао, да ће се ови одељци читати.

Бранилац: Ја сам молио, да се исти приложе списима.

Предс. Молба иде само тако далеко, да се ти одељци амо приложе.

Држ. одветник: Али молим....

Предс. Прво молим г. држ. одветника, да ми не упада у реч, а друго, да не моли или чини претставке кр. судбеном столу, да се не читају одељци правила „Матичиних“, кад је овде реч о том, да се неколико §§-а, који су на мађарски језик преведени, приложе записнику главне расправе.

Држ. одветник: Молим славни судбени столе и г. председниче, и ја сам добро чуо, оптуженик

Не доспех да одем у старо здање („сарај“), о коме се прича, да се од силних стаја не може човек из њега разазнати — што не стоји, јер се сиротиња у тој пустоши и ноћу добро разазнаје, пошто зими узима ону дрвенарију, из које је та турска зграда једино и састављена.

Ваљало ми је потражити моје добре сапутнике, па видети општински суд и среско начелство, а по том наћи се са домаћином на ћевапчиће и на пиво. Док су ме тако провађали моји добри пријатељи по Лесковцу, дотле је још један наш пријатељ из Ниша дошао те је коло пријатеља веће постало; а то вреди много у оваком месту са малим друштвом. Но ја морам признати, да ми се ово „мало, али одабрано“ друштво у Лесковцу допало живље и веселије, него велико нишко друштво. То се показало после ручка, када се на позив мога домаћина то неколико пријатеља искупило.

За љубав деце сви су пријатељи били „чике“. Ту вам је осим већ познатога чика-Пере, био чика-Љуба, па онда у добри час дошао и чика-Јевта из Ниша. После разговора уз вино дође певање.

После тога приватног концерта разиђоше се пријатељи сваК на свој посао а да се у вече опет састанемо. Мени је најзгодније било да се придружим чика-Јевти, који је имао да „да линију“ за неку зграду, те сам том приликом могао и боље Лесковац разгледати. Идући тако морали смо више пута поред Ветернице и преко ње прелазити. Овака како се држи, најбоље би било, како се то моја поштована кума изразила, да се заспе, које мњење као да и Лесковчани деле, пошто све ђубре у њу сручују, те отуда и долази из ње кужан задај. Подводно земљиште Дубочице и иначе је нездраво, те лети владају заразне болести и међу људма и међу стоком, од које овце највише пате (од метиља.)

Са чика-Јевтом удесим да се тога дана заједно вратимо у Ниш и то са вечерњим возом жељезничким, а пошто је мој домаћин и њега позвао на вечеру, то нам је маршрута била одређена и једнака. Топли а кратки дан августски брзо нам је доближио вече а с њим друштво и вечеру. Но на домаћину и осталим пријатељима брзо смо приметили намеру, да нас од воза задрже. „Wir merkten die Absicht und werden — nicht verstimmt“, јер смо мислили у себи, можда као и они: „Само ви уживајте, а ми знамо за чим смо!“

Но о тој речи „уживај“ морам нешто више рећи, јер је и мене овде њена несита и особена употреба упала у очи, да сам и сам морао питати, шта се хоће с њом. Она овде у народу ређе значи оно што и код нас, већ највише и живети, исхрањивати се и јести, а интелигенција је употребљује у правом значењу, али у оним честим случајевима и са илузијом на народно значење.

И заиста, фијакериста не дође у своје време, па ни у невреме, већ се дадосмо и ја и чика-Јевта на апостолски бег, да је домаћин имао муку, довикујући нам да се нећемо одоцнити, ако будемо и лепо поштено ишли. Уморили смо се ваљано кроз лесковачку дугу улицу, али смо стигли на време тако, да смо још могли лесковачким ошвањеним домаћинима „збогом“ и „хвала“ рећи. На што нас они позваше, да што пре и на дуже време дођемо; што смо ми да боме с драге воље прихватили, али и данас још нисмо извршили.

Био је мрак па ме није ништа мамило да изилазим и да гледим на поље. Мој је сапутник на против, на свакој станици илилазио, пролазио све редом купее, не би ли се са којим познаником нашао.

Мени је ова повученост годила, да се удубим у значај оних речи: „види ове лепе крајеве, али се одмах и врати“. Оне ти откривају тајну одношаја између интелигенције и народа. Веле, да је бугарска интелигенција тако фанатисана, да она са бечких и париских универзитета иде у најућа села македонска, да учитељујући шири бугарску пропаганду. Ја држим да је то тако, што је у почетку, а доцније ће и код њих бити друкче, ма да је тај део њихове омладине и боље награђен и боље пажен код њих, него така омладина српска у Срба. Кад буду имали и Бугари за собом прво омладинско доба са вођама — неверама, кад буду имали неколико војака са несразмерама у унапређењу и гоњењу с друге стране, охладиће се и код њих та ватра, а као да је и сувише нагло гасе Стамбулов, Каравелов и др, па онда и сами успеси њихове пропаганде., о којој већ сневаху да ће у небо отићи, која се, на њихову тугу, још по земљи и, у мирно доба, по крви вије...

На радикалној странци је, да ову противност између народа и интелигенције сношљивијом учини а по том је и сасвим изгони, поступно одузимајући им обележја противности и доведавши их у природан положај, који кад оваки део испуни као што треба, он ће годити и њему као делу једне целине и целини самој. Снага и ум кад се сложе, онда може бити напретка и беријета, а то је задаћа вредна, да за њу заложи сав свој ауторитет једна народна странка као што је радикална. Са решењем тога проблема учинила би управо радикална странка све што је она себи за цел ставила; јер у њему су заступљена сва питања од политичке самоуправе па до удружене производње, пошто се увек и у свима тим питањима сусрећу народ и интелигенција...

Чудноват пут. Место да ме на свршетку испуни радошћу са виђених лепота и новина он ме расположи на размишљања, каква не подноси онај део листа, ком су ови родови намењени. Али данас у Србији није друкче; на том је доба, па с тога ускраћујем излив овим размишљањима, да их можда на приличнијем месту излијем, и довршујем овај опис у жељи, да задовољи колико толико онај српски свет, који „Заставу“ чита, а можда, можда још и толико, да зажели опис и другог којег краја овог старог и правог српског завичаја.

Дакле до виђења у срећнијој новој години.

У Нишу, на бадњи-дан 1890.

Н—а.

е одлучно молио, да се ти одељци прочитају, а бранилац, да се исти приложе записнику; ја сад нисам на чисто, да ли они желе, да се одељци прочитају или да се приложе?

Бранилац: Како се оптуженик већ у чланку позива на те одељке, да би се дакле констатовало, да се ови одељци заиста налазе у правилима, задовољавам се просто тим, да се овај део правила приложи.

Држ. одветник: Сад већ знам, о чему је реч. Смем ли говорити?

Предс. Изволте!

Држ. одветник: Молим, да се одељци из пређе наведених разлога не приложе записнику.

Предс. Судбени сто се повлачи, да донесе одлуку. (После кратке почивке).

Предс. Пошто оптужени Јаша Томић хоће, да пређе прочитани чланак потпомогне изнашањем евентуално прилагањем појединих одељака „Матичиних“ правила; кр. судбени сто наређује, да се ови одељци у мађарском преводу приложе записнику коначне расправе, јер нема разлога, да то не буде. (Изволите даље читати.)

Судац Ашингер чита 102. број „Бваника“ од 31. августа 1889. год.

Кад је „Застава“ на ово одговарала појавила се 1889. г. у Новом Саду брошира, у којој се увредљиве изјаве на „Заставу“ овде почињу: (Чита од оног одељка: „Данашња „Застава“ и њени сарадници се не разликују ни за длаку од најодвратнијих новинара“ и т. д.)

Опт. Данас о тој брошири нико неће да зна, она је анонимна (без потписа); али је факт, да је ту броширу одмах на два на три дана, кад је изашла, „Браник“ прештампао, он ју је називао објективном, хвалио је и препоручивао. Моје је мишљење, да су господа примила одговорност за ту броширу, јер су безимено дете адоптирали и себи присвојили. Ја држим, да би то било здраво у интересу одбране, да се приложи списима тај број „Браника“, у коме се та брошира препоручује, да се види, како се та господа владала.

Предс. Оптуженик дакле моли, да се онај број „Браника“, који назива сад прочитану броширу објективном, а оно што је у њој изнесено сасвим одобрава, приложи списима коначне расправе.

Има ли г. држ. одветник какве примедбе?

Држ. одветник: Немам.

Бранилац. Приказаћу тај чланак „Браников“ у доставерном преводу.

Предс. Дакле онда ће се приложити списима.

Судац Ашингер чита 195. број „Заставе“ од 15. дец. 1889. (одговор на броширу).

Предс. Коначну расправу ћемо наставити сутра у јутру у 9 сахата.

(Седница се свршила у два сата и пет минута.)

Други дан расправе.

(16. јануара 1891. Седница почиње у 9 сахата).

Предс. Коначна расправа се наставља. Изволите наставити читање.

Судац Ф. Ашингер чита 148. бр. „Браника“ од 16. дец. 1889. год.

Бележник Ковачић чита 150. бр. „Браника“ од 21. дец. 1889. год.

Бранилац: Славни кр. судбени столе! Хоћу само то да констатујем, да овде има један датум од 1. јануара и да је изјава изашла у „Бранику“ од 2. јануара 1890.

Судац Ф. Ашингер: Молим, 2. јануара, или по српском 21. децембра.

Бранилац: Молим, 20. децембра по српском календару, дакле изјава је датирана 1. јануара, а сам „Браник“ је дакле изишао два дана пре дела. Уједно хоћу да констатујем још једно. Како се оптуженик у својој пређашњој одбрани позивао на овај број, а кр. табла нарочито наредила, да се овај број набави, то молим, да се упита оптуженик, да ли је то тај број „Браника“, по који је он послао и на који се он у својој одбрани позивао.

Предс. Изволите на ово одговорити.

Опт. Јесте, то је тај број.

Предс. Има ли осим онога, што се прочитало, још који број „Браника“, који је изишао пре дела, који вас напада и који би се односио било на писмо или у опште на ту ствар?

Опт. Ја не знам да ли има једног броја „Браника“ илити једног ступца у њему, у коме не би било нападаја против мене, али ја држим за излишно, да се позивам на све те бројеве „Браника“; довољно је и оно, што је ту, јер ту има о писму и ту се јасно показује, како су ме нападали, у осталом, мене је „Браник“ у сваком реду нападао.

(Наставиће се.)

Вести из места и са стране.

Преска парница „Српске задруге за међусобно помагање и штедњу у Новоме Саду“ против „Браника“ ради клевете. Као што је нашим читаоцима познато, кр. курија је у тој парници одбацила приговоре „Браника“ као неосноване. Услед тога је будимпештански кр. судбени сто одредио коначну расправу за дан 14. (26.) фебруара о г. Расправа та обавиће се тога дана пред будимпештанском поротом, о чему ћемо наше читаоце у своје време известити.

Поп изабран за начелника. Пишу нам из пакрачке дијецезе: „Неки дан ми један пријатељ прича, да је јесенас политичка општина на Бучју, изабрала била пароха Бузаџића, нећака владике Мирона, за општинског начелника. То је новина у православној цркви. Познато вам је, да парохија бучка спада у прву класу, па ипак видите томе господину све је то мало. Кад би се гледало на способност, онда будите уверени да та парохија неби допала г. Б.; али ујо владика, па лако њему. За политичку општину бучку кажу, да је од најнеуреднијих, а не кажу боље ни за црквену. Да би до бољега реда дошло под управом г. Бузаџића, то је абсурдно. Ако неби боље замрсио, расплео сигурно не. Видио је он, да општина није у реду, па би човек хтео завести ред, а црквене дужности њега се не тичу. У туђем оку види трун, а у свом не види балван. Није њему до тога да заводи ред, већ како би једну плаћу бадава добивао. Овоме није он сам крив. Други ко добио би „пакрачки декрет“, али он неће. Кад за таке родољубе нема пакрачког декрета, онда би добро било г. уредниче, да му „Застава“ из Новог Сада декрет донесе, којим да га упозори, нек он своје свештеничке дужности испуњава, а да се не меша где му места нема и нека чисти испред својих врата“.

Нов лист. Клуб владине странке на хрватском сабору наумио је, да од идућег месеца почне издавати лист, који би се звао „Прави пријатељ народа“. То би био уједно и орган клупски. Лист ће уређивати посланици Јагић, Војничић, Кршњави, Микулчић, Павић и Спевец. Власник листу је председник клупски Вукотиновић, а главни уредник му је Д. Рораувер.

Беседа у Ср. Карловцима. У Ср. Карловцима се приређује беседа с игранком 27. јануара (8. фебруара) 1891. у недељу у саборској дворани у корист сиромашних ученика српске гимназије Карловачке. Ред беседе је ово: Први део. 1.) Православија наставниче; сложио Т. Остојић, пева мешов. лик гимназијски. 2. Појмо Богу од М Топаловића, пева мушки лик гимназијски. 3.) Phantasie Impromptu од Шепена, свира на гласовиру М. Јовановић учен. II. р. 4.) Сарафан од Варламова, пева мушки лик. 5.) Лаку ноћ, квартет од М. Топаловића, певају гимназисте: Красојевић, Николин, Константиновић и Николић. 6.) Мач и перо од З. Ј. Јовановића, декламује Душан Коларовић, учен. II. раз. 7.) Ластавицом, тенор соло уз пратњу гласовира од И. пл. Зајца; пева П. Милићев учен. VIII. разр. 8.) Ори ми се.... од Штунца, пева мушки лик. 9.) Шума од Х. Дубека, пева мешов. лик. Други део је игранка.

Невоља словачке сирочади. Познато је, да је пре неколико година много словачке деце из Горње Словачке донесено у доње крајеве. Та су деца била раздељена појединим мађарским породицама под своје. — Словачке „Народне Новине“ причају, како је једно тако подсвојче прошло: „4. о. м. дође у сегединску варошку капетанију девојче од својих петнајст година по имену Ева Микош. Није могла да говори од плача и тек је тешком муком умирише. И она је испричала шта је све до сад претрпила; пре неколико година је дошла са много сирочади из тренчинског округа у Доњу Угарску. Сва сирочад беху подељена добрим људима. Евица би додељена супрузи арадског позоришног управитеља Карла Мошоњије, који се доцније преселио у Сегедин. Девојче је увек живело у највећој беди. Нису је ранили као што треба, а нису јој давали никакве плате, говорећи јој, да је она узета под своје. Мошоњијеви ће се већ побринути за њену будућност. Несретно девојче је дуго трпило своју судбу; најпосле није могла да издржи силни бој, те је морала сва модра и крвава да побегне у капетанију. Сад су је предали једном немађару, док се не опорави“.

Глоска сујеверица. Један свештеник из Хрватске пише хрватским листовима и јако се тужи на сујеверицу, која је у његовој парохији овладала. Тако се пре неког времена побуниле све бабе због тога, што свештеник, — који је напрасно оболео, — није могао да одслужи јутрење. Бабе и остали сујеверан свет је разгласио, да је свештеник продао своју душу ђаволу. — Прошлог лета потуче туча усев. Знате ли како су сељаци тумачили то? Веле, да је то због тога, што свештеник није ушао пешке у село, кад је први пут долазио у село после избора свога. Уопште, тумаче сељани сваку природну појаву са гледишта сујеверице, тако, да свештеник има горке муке с њима.

Храбри гимназисте. Једног лепог пролетњег дана прошле године изашли су гимназисте Јосиф Добраук и Алфонсо Сорглехнер гимназисте трећег разреде из Цилија на оближње брдо да купе биљке. Брдо је било доста високо и врло стрмо. Млади Алфонзо хтеде, да исчупа једну биљку, кад у тај мах осети жесток бол на руци. А шта је било? Ујела га је змија-љутица. Брзо је отресе с руке и имао је још таман толико времена, да викне свог друга у помоћ и за тим паде онесвешћен на земљу. Друг му појури у помоћ, убије љутицу, исиса својим устима рану и за тим је привеже. После однесе он свог онесвеслог друга до најближег извора, где му рану брижљиво испере и за тим употребив сву своју снагу однесе за три сахата рањеног свог друга у варош. За тим потражи лечника, коме тек после четир дана за руком пође, а рањеника од смртди спасе. Јуначни Доброук је после овог свог заиста лепог и мушког дела добио многе знаке признања; власт му је дала 100 фор. награде, а поједини грађани су му купили леп џепни сахат. И заслужио је!

Прослава у Русији. Ове године ће Русија да прослави више важних догађаја, који имају колико историјске, толико и књижевне важности. Тако ће се прославити четиристогодишњица, од како је у Кракову штампана прва књига на рускословенском језику; педесетогодишњица смрти славног руског песника Н. И. Љермонтова; десетогодишњица смрти А. Т. Пиремскове, Т. М. Достојевскове и петогодишњица смрти А. М. Островскове. За тим ће се прославити тристагодишњица оснивања града Саратова, двестагодишњица оснивања руске флоте, стогодишњица мира у Јашу, т. ј. како се Крим ујединио са Русијом; петогодишњица отврвања споменика „Славе“ и петогодишњица руске закаспијске железнице.

Исправак. У прошлом броју поткрале се у извештају о „парници Јаше Томића“ неке погрешке услед петачног исписивања из стенографских бележака. Тако

место:	треба да стоји:
Опт.: Ја у овај мах не могу ни једно ни од тих писама показати, а мислим да је са свим природно, да се таква писма не чувају; у осталом имам од прилике доста јаких доказа, да сам та писма добијао, доказа, по којима бих могао шта више и један део тих писама заједно са датумима и потписима набавити.	Опт.: Ја у овај мах не могу ни једно од тих писама показати, а мислим да је са свим природно, да се таква мучка писма не чувају; у осталом имам од прилике доста јаких доказа, да сам та писма добијао, доказа, по којима бих могао шта више и један део тих писама, заједно са датумом и потписима поново створити.
....; ја сам на првој коначној расправи рекао, како „се мисли“ о томе садржају.....	....; ја сам на првој коначној расправи рекао, како „ја мислим“ о томе садржају....
Још при првој главној расправи казао сам, какву су цел имала та писма. Ко ми је прва анонимна писма писао, не знам. Нећу никог да кривим. Али последње писмо писао је Димитријевић, јер је он имао рецепис једнога мени послатога писма, и на то је рекао: Ево доказа, да је примио писмо, али на то није реагирао.	Још при првој главној расправи казао сам, какву су цел имала та писма. Ко ми је прва анонимна писма писао, рекох тада, не знам. Нећу никога да кривим. Али последње писмо писао је Димитријевић, јер је он имао рецепис једнога мени послатога писма, и на то је рекао: Ево доказа, да је примио писмо, али на то није реагирао. Но то сам рекао, док још нисам читао 102. бр. „Браника“. Данас исправљам мишљење своје у том погледу, а то је, да су ми та господа и остала анонимна писма послала, јер за то има доказа у том броју „Браника“.

Жене и пиће. И данас је у моди, да наше женскиње доста радо посећује крчме и гостијонице. Но то није само данас; било је то још и пре. Тако нам записници варошког магистрата у Борној од 1575 год. казују, да је магистрат морао забранити женама посећивање јавних гостијоница и крчми, „јер“, вели записник „док жене седе и пију, дотле су деца код куће изложена свакој опасности, а газдинство пропада, те тако је варош изложена назадку“.

Кратке вести. Аустро-угарски владалачки дом је дао на дар немачкој царици украс од драгог камења, који вреди 40.000 фор. — У Славонији а нарочито око Осека појављују се многи вуци, који наносе велику штету тамошњем становништву. — У Црној Гори влада велика невоља због големе зиме. Влада се стара, да ту невољу по могућству ублажи. — У Митровици је било при последњем попису 9548 душа, са 2388 душа више него ли пре 10 година. — Како страни листови јављају има изгледа, да ће овог лета бити у Америци општи раднички штрајк. — У Паризу је наступила из ненада велика промена у времену. Отоплило сасвим. — У Салтлаке Цитију је умрла Ема Або, која је била најомиљенија оперска певачица у Америци.

Нови Сад, 17. јануара.

Данас је црквени одбор наше срп. православне општине држао седницу, у којој је у ствари Косте Продановића, бившег егзекутора општинског, кога је одбор услед несавесног руковања општинским иметком суспендовао са звања, прочитан отпис администр. одбора бачког, којим се одбору под претњом распуста у случају ренитенције налаже, да истом чиновнику све донде, док се истрага не сврши, издаје половину плате. Одбор узима отпис на знање и на предлог др. Милана Божеског закључује, да се дописом админ. одбору објасни садање стање те ствари, из кога би се видело, да овај одбор не заслужује прекор ренитенције. Остали предмети су били мање важности.

Најновије вести.

— Из Великог Варадина јављају, да је тамошња трговачко обртничка комора послала министру комуникација Барошу брзојав, у коме између осталога изражава жељу, да се бечкој „Нов. Сл. Преси“ одузме поштански деби за Угарску, за то што тај лист вређа државно право Угарске, пишући о новој теретној тарифи на угар. држ. железницама, коју је завео министар Барош.

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи
од 17. јануара.

Дукати — — — — — — — —	5·39
Наполеондори — — — — — —	9·03
Немачка марка — — — — — —	56·15
Лондон — — — — — — — —	114·—

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Отварамо претплату на „Заставу“.

Ко је и шта је „Застава“ била и шта је она данас, мислимо, да није потребно о томе да говоримо.

„Застава“ ће се и од сада као и од увека лепршати у слободоумном табору нашега народа, на бедему народносном, автономном и напредном. Спомињемо само, да смо се својим путем и начином побринули и постарали, да поштовани читаоци „Заставини“ буду најтачније извештени о свима важним догађајима у свету, па о догађајима у нашој отаџбини, као и из свију српских и словенских крајева. Исто смо се тако постарали, да број сарадника „Заставиних“ увећамо, а нарочито смо се побринули за то, да што више извештаја буде о приликама и догађајима у овостраном српском народу.

Цена је „Застави“ ова:

За Аустро-Угарску:

На целу годину	14 фор. — н.
На по године	7 фор. — н.
На четврт године . . .	3 фор. 50 н.
На један месец	1 фор. 20 н.

За Србију:

На годину	32 динара
На пола године	16 динара
На четврт године	8 динара

Обраћамо пажњу на бројеве од петка. Исти ће и даље бити уређени и удешени за најшире кругове, а нарочита претплата стоји на њих годишње 3 фор.

У Новоме Саду, 3. јануара 1891.

Уредништво и администрација „ЗАСТАВЕ“.

ОГЛАСИ.

К. 297/238.

ЕДИКТ.

На молбу Алексе Јовин из Чуруга, да би од супруге своје Марте Јовин рођ. Туцаков, којој се место пребивања незна, — коначно бракоразведен био, позива се овим предречена супруга Марта Јовин рођ. Туцаков, да до 28. фебруара (12. марта) 1891. године овом духовном суду предстане или место свог садањег сталног пребивања пријави, јер ће се иначе по постојећој пракси поступити.

Из седнице српске источно-православне епархијске конзисторије бачке, држане у Новом Саду 2. (14.) августа 1890. 3—3

ОБЈАВА.

Овим се поштованој публици ставља на знање, да како на годишњим вашарима који се у нашем селу 22. јулија и 5. августа (по римском) држе, тако и на недељним пијацама од никога никаква плаћања брати неће, те сваки са својом робом и животињом како вашаре тако и пијаце недељне бесплатно посећивати може.

У Рева-Ујфалу (пре Банатско Ново Село) 16. јануара 1891.

Химеши Емил, бележник. **Сава Алексић,** кнез. 2—3

ПОМОДНА И МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

РАДИВОЈЕВИЋА И НИЋИНА

У ТУРСКОМ БЕЧЕЈУ

потребује једног вештог у продаји спомоћника. 1—3

ГВОЖЂАРСКИ СПОМОЋНИК

искусан детајлиста, који говори мађарски, немачки и српски може ступити у трговину

Хермана Коллера
у Вуковару. 2—3

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.